

ובדפוס חלק החידושים סימן רלז, דלענין החזרת התבשיל חיישינן לשמא יתתה. (והביאו המשנה בזה בשער הציון סימן רננ ס"ק לו). וכן משמע מדברי התוספות (שבת לח: ד"ה פ"ה) דהמעם הוא משום שמא יתתה. וכן כתב המהר"ם מלובלין (שבת לו: ד"ה אבל לא תבשיל) בדעת התוספות. וכן משמע מדברי הארזות חיים (הלכות שבת סימן עא) והכל בו (סימן לא דף לא ע"ד). והובאו דברי הכל מן בבית יוסף (סוף סימן רננ). אולם בחידושי הרשב"א (שבת מ: כתב, דלהניח קדרה על גבי האש ממש אסור, מפני שנראה כמבשל, דהא אפילו תבשיל שנתבשל כל צרכו אסור להחזיר בבירה שאינה נרופה וקטומה וכו'). וכן להלן כתב הרשב"א, ואף על פי שאסרו להחזיר על גבי כירה שאינה נרופה וליתן לכתחלה אפילו בנרופה וקטומה, ואפילו דבר חם ומבושל לנמרי, התם היינו טעמא משום דמחזי כמבשל לפי שדרך בישול בכך. וכן כתב עוד הרשב"א לעיל (לח:). וכן כתב הר"ה בעל המאור (שבת פרק ג' דף מז ע"ב). וכן כתב הר"ן בהלכות (שבת פרק ג' דף יט ע"א) דהא דשרי להעמיד דבר צונן שנתבשל בנגד המדורה ואפילו במקום שהיה מולדת בו, מפני שאין דרך בישול בכך וכו', ולעיל בסמוך כתב הר"ן דעל גבי האש ממש אסור מפני שנראה כמבשל. וע"ש. והמעין בדבריו יראה נכוחה שמחלק מן כשהוא דרך בישול, שבוה אסור מדרבנן, לבין כשאינו דרך בישול, שבוה לא אסרו חכמים. וכן הביא בחידושי הר"ן (שבת מ: כתב) בשם הרא"ה. וכן כתבו בחידושי הריטב"א הנד"ם (שבת לח: ומ:). והמאירי (שבת לח:). והגמ"ק (סוף סימן רננ). והמשנה ברורה (סימן רננ שער הציון ס"ק לו) הביא בשם רש"י (שבת לו: ד"ה לא יתתה) דסבירא ליה גם כן שהמעם הוא משום דמחזי כמבשל. אולם המהר"ם מלובלין (שבת לו: ד"ה אבל לא תבשיל) כתב לבאר בדעת רש"י, דדוקא לבית שמאי המעם הוא משום דמחזי כמבשל, אבל לבית הלל שאיסור חזרה אינו אלא בבירה שאינה נרופה וקטומה, המעם הוא משום שמא יתתה.

ופירי דמנן אברהם בכמה דוכתי (סימן רננ ס"ק כו וס"ק לג וס"ק מג, וסימן שיח ס"ק כה) נראה שסובר שעיקר המעם הוא מדברי הרא"ש, דהיינו משום שמא יתתה. וגם להלן (סימן שיח ס"ק לח) הביא דמנן אברהם בחידושי דברי הרא"ש, דכיון שהצריכו חכמים להרחיק קצת מן המדורה אית ליה היכרא ולא אתי לחתווי. ומבואר יוצא דסבירא ליה להלכה כהרא"ש. וכן מוכח מדברי הט"ז (סימן רננ ס"ק יג). וכן מתבאר מדברי התוספות שבת (סימן רננ ס"ק כו וס"ק מב, ובסימן רננ בכללי שהייה והטמנה שבסוף הסימן, ובסימן שיח ס"ק לא וס"ק מח) דבבירה נרופה וקטומה חיישינן לענין חזרה לשמא יתתה. וכן כתבו הפרי מגדים (סימן שיח אשל אברהם ס"ק כו) והלבושי שרד (שם ס"ק מא—מח). וכן בשלחן ערוך הגאון רבי זלמן (סימן שיח סעיף כד) הביא להלכה דברי הרא"ש הנ"ל, שאסר להפסיד דבר שנתבשל כל צרכו בסמוך לאש ממש, משום שמא יתתה. וכן כתב עוד בשלחן ערוך הגאון רבי זלמן (סימן רננ סעיף מו). אלא שלעיל (סימן רננ סעיף יד) כתב דמעם איסור חזרה בשבת על גבי כירה נרופה וקטומה הוא משום שנראה כמבשל. ועיין כמה שכתב בזה בקונטרס אחרון (שם ס"ק וס"ק יג). ועיין במשנה ברורה (סימן רננ ס"ק לו וס"ק נה וס"ק פז) שכתב המעם משום מחזי כמבשל. אולם במשנה ברורה (ס"ק קע) כתב המעם משום שמא יתתה. ולהלן במשנה ברורה (סימן שיח ס"ק צב וס"ק צד) הביא בחלוקת הרא"ש והרשב"א. (וע"ע שם ס"ק צח ובשער הציון שם). ועיין באגלי טל (מלאכת האופה ס"ק מח אות ג) שתמה על דמנן אברהם והתוספות שבת והגר"ז שכתבו שמעם האיסור בחזרה הוא משום שמא יתתה. שהרי בדברי הר"ן מפורש שמעם האיסור הוא משום דמחזי כמבשל, וכתב לבאר בדעתם, דאם תמצא לומר דמעם האיסור הוא משום מחזי כמבשל, היה לנו לאסור אף בקטומה, שהרי בקטומה כל ידוע שרי, ואפילו קטמה וחזרה וחובערה דינה בקטומה, וכל ההיתר בקטומה אינו אלא משום דאמרינן דסילוק דעתו מלחנות, אבל לענין איסור מחזי כמבשל אין סילוק דעתו מועיל, ולכן כתבו המעם

משום שמא יחתה, אבל לענין חזרה בגרופה וקטומה, שאף על פי שאין כאן חשש חיתוי מכל מקום הצריכו חכמים תנאי חזרה, בעל כרחנו היינו משום מחוי כמבשל. ועיין עוד במה שכתבו בזה המנהג הצריכו חכמים שער שני פרק ז' והאור שמה (פרק ג' מהלכות שבת) והחזון איש (סימן לו סק בא כהן) משמרת השבת שער שני פרק ז' והאור שמה (פרק ג' מהלכות שבת) והחזון איש (סימן לו סק בא וסיק כו) ובספר מילי דעזרא להרה"ג רבי עזרא דוויק (שבת סימן לב).

ולפי כל הנ"ל יש לומר שלדעת הרא"ש ורבינו תם בספר הישר דסבירא להו דהטעם שהחמירו חכמים להצריך דיני חזרה אף בתבשיל מבושל כל צרכו ומניחו על גבי כירה גרופה וקטומה, הוא משום שמא יחתה, יש לומר שבפלאמה השמלית שאי אפשר להנביח ולהנמיך את חום האש שבת, אין לחוש משום שמא יחתה כלל, ואם כן עדיף דין פלאמה השמלית מנתינת תבשיל על גבי קדרה שעל האש, שהרי הטעם שבנותן קדרה על האש יש להקל ואין לחוש משום שמא יחתה, הוא משום שמכין שיש היכר בדבר, שאינו מניח התבשיל אלא על גבי קדרה אחרת, ממילא לא יבוא להתות, ואם כן בפלאמה שאי אפשר להתות שפיר יש להקל בתבשיל שנתבשל כל צרכו, ואף בתבשיל לח שעדיין הוד סולדת בו, ואפילו בהניחו על גבי קרקע, דכיון דאין לחוש לשמא יחתה, יש לומר שלא הצריכו בזה חכמים לתנאי חזרה כלל. ואפילו לשיטת הרשב"א ורבים מהראשונים הסוברים שהטעם שהחמירו חכמים להצריך דיני חזרה אף בתבשיל מבושל כל צרכו ומניחו על גבי כירה גרופה וקטומה, הוא משום שנראה כמבשל, יש לומר שבפלאמה השמלית שאין דרך בני אדם לבשל עליה בימות החול, וכל שימושה הוא כדי לחמם תבשיל או כדי לשמור את חומו של התבשיל, ועיקר השימוש בה הוא לצורך השבת, ממילא אין לחוש בזה משום מחוי כמבשל כיון שאין דרך בישול בכך, ומדברי הרשב"א והר"ן וכמה מהראשונים הנ"ל מתבאר, דהא דשרי להניח דבר מבושל כנגד האש אפילו במקום שהיד סולדת בו, ולא חיישינן משום מחוי כמבשל, היינו משום שאין דרך בישול בכך, ואם כן אף פלאמה השמלית שאין דרך לבשל עליה יש לנו לדמותה לדין נתינת דבר מבושל כל צרכו כנגד האש במקום שהיד סולדת בו, שמבואר בשלחן ערוך (סימן שיח סעיף טו) להקל על כל פנים בדבר יבש.

ולכאורה היה נראה לומר שלראשונים הסוברים שמעם האיסור בהחזרה על גבי כירה גרופה וקטומה הוא משום שדרך בישול בכך, ומחוי כמבשל, מה שאין כן בנותן כנגד האש שאין דרך בישול בכך, לענין פלאמה השמלית כיון שדרך בני אדם להניח תבשיל שלא נתבשל על הפלאמה מערב שבת על מנת שיתבשל שם במשך השבת עד הבוקר, חשיב דרך בישול. אולם נראה שזה אינו, שהרי מדברי השלחן ערוך (סימן רנג סעיף ה' וסימן שיח סעיף ח') הנ"ל מתבאר דשרי להניח דבר יבש מבושל כל צרכו על גבי מיתם שעל האש, ודמי למניחו כנגד האש במקום שהיד סולדת בו, ואף במניח על גבי מיתם דרך לעשות כן לפעמים כדי לחמם תבשיל או כדי שיתבשל במשך זמן רב, ואף על פי כן לא חשיב מחמת כן בדרך בישול בכך, ובטעם הדבר יש לומר דהא דאזלינן בזה אחר רוב פעמים, וכמו שכתב בחדיא בחיחוי הרשב"א (שבת מו) בזו הלשון: ואף על פי שאסרו להחזיר על גבי כירה שאינה גרופה וליתן לבתחלה אפילו בגרופה וקטומה וכו', התם היינו טעמא דמחוי כמבשל, לפי שדרך בישול בכך, אבל כנגד המזורה או בכלי ראשון שאין דרכם של בני אדם לבשל כן "רוב הפעמים", אינו נראה כמבשל אלא כמפני צנח. ע"ב. ולפי זה יש לומר דכיון דרוב פעמים אין משתמשים בפלאמה אלא לחימום התבשיל, אזלינן בתר חובא, וכיון שיש היכר בעצם השימוש בפלאמה שהיא דבר שרוב פעמים אין דרך לבשל עליה יש להקל. ועוד יש לומר דהנה בעצם השימוש בפלאמה שהיא דבר שרוב פעמים דלא חשיב דרך בישול, לבין להניח על גבי כירה גרופה וקטומה דחשיב דרך בישול, יש לדון אם דרך בישול היינו מחמת שאין בני אדם רגילים לבשל כן, והדבר תלוי ברגילות בני אדם, או שדרך בישול היינו מחמת התבשיל, שחבא לבשלו בדרך רגילה אינו מניחו במקום שיתבשל שם לאחר שעות רבות,

והדרך בישראל היינו שיכול להתבשל באופן רגיל מחמת האש שתחתיו, ולכן כמניחו כנגד האש אף שיכול להתבשל שם, כיון שבודאי אינו מתבשל שם אלא לאחר שעות רבות לא חשיב דרך בישראל, מה שאין כן בכירה גרופה וקטומה שעדיין החום שבתוכה רב ביותר ויכול התבשל להתבשל שם במהרה. (ועיין בעין זה בבירור הלכה סימן שי"ט ע"ט וס"ק פה לענין דין בישראל בחמה ובתולדת חמה.) והנה אם נאמר שדרך בישראל היינו מחמת התבשיל, דבעינן שיכול להתבשל שם באופן רגיל, ממילא אף בפלאמה חשמלית שאין התבשיל מתבשל מיד, וצריך שעות רבות על מנת לבשלו, ואין רגילות לבשל על הפלאמה בימות החול כלל, חשיב כאין דרך בישראל בכך, והוי דומיא דמניח התבשיל כנגד האש במקום שהיד סולדת בו. ואמנם יש לחלק קצת בין נידון הנחת התבשיל כנגד האש לבין נידונו, ואין זה דומה ממש לנידונו, דיש לומר דהתם אין דרך כלל להניח תבשיל כנגד האש כדי לבשלו אלא רק כדי לחממו, וכנגד האש לא חשיב דרך בישראל כלל, מה שאין כן לענין פלאמה חשמלית שדרך להניח תבשיל שאינו מבושל מערב שבת על גבי הפלאמה על מנת שיתבשל במשך הלילה, ומכל מקום עדיין יש לומר דעצם מה שאין דרך בני אדם לבשל כנגד האש, הוא מחמת שצריך זמן רב כדי שיתבשל התבשיל שם, ואין הכי נמי שהחפץ שלא יתבשל התבשיל אלא לאחר זמן רב הוי הוא מניחו כנגד האש. ותרע שהרי לפי המבואר לעיל דעת כמה אחרונים דאליבא דמרן השלחן ערוך כשמניח דבר יבש על גבי קדרה שעל האש אין צריך תנאי חורה, (ויש מהאחרונים שביארו בדעתו שיש לחלק בין מניח על גבי קדרה מלאה, לבין מניח על גבי קדרה ריקנית, וכנ"ל), והרי אף בזה יכול התבשיל להתבשל שם לאחר מספר שעות, ואף בהנחת קדרה על גבי קדרה מסתמא הרוצה שיתבשל התבשיל לאחר זמן מרובה דרכו להניחו שם, ובעל כרחו הדרך בישראל היינו דוקא כגון בכירה גרופה וקטומה, שיכול התבשיל להתחמם ולבוא לידי רתיחה במהרה, ומעצם הדבר שחילקו האחרונים בין כירה גרופה וקטומה לבין מניח על גבי קדרה שעל האש, מוכח שאין לומר שכל שיכול התבשיל להתבשל שם לאחר זמן מרובה חשיב דרך בישראל, ובעינן שיכול התבשיל להתבשל במהרה. ועל כל פנים גם אם תמצא לומר שלא כחילוק הגיל, לפי מה שנתבאר בדברי הרשב"א הגיל, בעינן שיחיה דרך בישראל רוב פעמים בכך, ודוק ומכל מקום נראה לענין שדי לנו להקל בזה לענין דבר יבש שלא להצריך דיני חורה כשמניחו על פלאמה חשמלית, דומיא דמניח קדרה על גבי קדרה שעל האש, וכדברי המגן אברהם הגיל שחילק כן, ולכן על כל פנים בתבשיל לח שנתבשל כל צרכו, אף על פי שהוא חם שהיד סולדת בו יש להחמיר ולהצריך תנאי חורה. ונראה פשוט שאין לומר שמכיון שהברזל שעל גבי הפלאמה מחובר אליה ואי אפשר להפרידו, חשיב כחלק בלתי נפרד ממנו, והוי כמניח על גבי האש ממש, דסוף סוף אין הברזל מתחמם מחמת עצמו אלא מחמת גופי החימום שמתחתיו, ומה בכך שהם מחוברים. ואפילו אילו היה הברזל שעליו מתחמם מצד עצמו, מכל מקום כיון שאין דרך לבשל על גבי הפלאמה, ועיקר שימושה הוא לצורך חימום ושמירת חום התבשילים בשבת, שפיר חשיב כאין דרך בישראל בכך, ושוב ליבא למיחש משום מחוי במבשל.

והנה כמה מפוסקי הדור האחרון כתבו לדון בדין פלאמה חשמלית לענין חימום תבשילים בשבת ולענין דין שהייה מערב שבת, ורבים מהם הסכימו שהפלאמה נחשבת בכירה גרופה וקטומה⁽¹⁾ ולפי האמור יש לומר דפלאמה חשמלית עדיפא מכירה גרופה וקטומה, ומכל מקום לפי מה שנתבאר לעיל

שער הציון

(1) וכן מסק בשו"מ הר נבי (חלק א') מאורח חיים סימן קלו), שפלאטה חשמלית שאין אפשרות להגדיל ולהקטין את האש חשיבא כגרופה וקטומה לענין שהייה, משום שאין לחוש בזה לשמא יחמם, וכן

שער הציור

כתב בשו"ת באר משה חלק ו' (קונטרס האלקטריק סימן ב') להקל בפלאטה, חדר שאי אפשר להגביר
או להנמיך את החום, ועוד שאין דרך לבשל עליה גם צימות החול, ועשויה רק לחמם את המאכל.
ומכל מקום כתב שיש לה דין גרופה וקטומה ושייך בה כל דיני חזרה, ולכן אם רוצה לחמם עליה
תבטל אין להקל בלא שיניח עליה טם של מחבת, ודחה מה שכתב בשו"ת הר צבי להקל בזה לענין
שהייה בלא הנחת טם של מחבת, ושכן כתב בשו"ת ציץ אליעזר חלק ב' (סימן ו — ז), ושם כתב לדחות
דברי ההר צבי שהתיר בזה. [וכתב עוד שיש להדביק את חוט החשמל להיכר שאסור לכבות או להדליק].
וכתב עוד שפלאטה שכן דרך לבשל עליה (ונראה שכוונתו לכירים חשמליות) אסור להחזיר עליה אלא
אם כן יכסה אותה בטם של מחבת. (ועיין עוד בשו"ת באר משה חלק ו' קונטרס האלקטריק סימן
ד'). וכן כתב בשו"ת יחיה דעת למהר"י חזן חלק א' (סימן כט), דפלאטה חשמלית יש לה דין גרופה
וקטומה. ועיין בשו"ת יביע אומר חלק ו' (חלק אורח חיים סימן לב אות ה') שהאריך לענין פלאטה
חשמלית שאין בה כפתורים, אם יש בה דין שהייה, וכתב דשפיר חשיבא כגרופה וקטומה דשרי להשהות
עליה אפילו תבטל שלא תבשל כמאכל בן דרוסאי. ובשו"ת אז נדברו חלק א' (סימן לו) כתב לאסור
להניח תבטל על גבי פלאטה חשמלית, דאף על גב דחשיבא גרופה וקטומה מכל מקום לא הותרה
חזרה על גבי כירה גרופה וקטומה אלא בתנאים שנתבארו בשלחן ערוך (סימן רנג סעיף ב'). ובשו"ת
אז נדברו חלק ג' (סימן יד) הביא בשם החזון איש, שאסור להניח תבטל על גבי קדרה ריקנית העומדת
על פלאטה חשמלית, דאף דהפלאטה דינה כגרופה וקטומה מכל מקום אינו מותר על גבי קדרה
אלא בחזרה ולא במשהה לכתחלה. והביא בשם שו"ת שבט הלוי שחולק על החזון איש, (והוא בחלק
א' סימן לא. וע"ע בחלק ה' סימן ל'). [ובעצם דעת החזון איש לגבי פלאטה חשמלית, עיין עוד
בשו"ת הר צבי שם, ובספר ברית עולם דיני שהייה אות כו, ובספר חוט שני סימן רנג סק"ו, ובספר
ארחות רבינו חלק א' עמוד קב. ועיין עוד להלן בסמוך על דברי החזון איש בדין אם מכוסה]. ועיין
עוד בשו"ת אז נדברו חלק א' (סימן לט — מ וסימן מז אות ב') וחלק ב' (סימן כב) וחלק ג' (סימן
טו אות ב') וחלק ד' (סימן יח וסימן כו) וחלק ה' (סימן יד) וחלק ח' (סימן יח) וחלק ט' (סימן
טז) וחלק י' (סימן יג) וחלק יב (סימן נו אות ג'). וכן כתבו בשו"ת ציץ אליעזר חלק ח' (סוף סימן
כו) וחלק כב (סימן כב) ובשו"ת אור לציון חלק ב' (ריש פרק יז), דפלאטה חשמלית חשיבא כגרופה
וקטומה. [אולם באור לציון שם פרק ל' אות יג כתב להחמיר בזה לסוברים שאסור חזרה הוא משום
דמחוי כמבשל. ולפי האמור למעלה י"ל ע"ד. ודו"ק]. וכן כתב בשו"ת יתחק ירגן ברדא חלק ב' (סימן
כד), וכתב ששייך בה כל דיני חזרה. ועיין בשו"ת שמש ומגן חלק א' (סימן נג) שכתב, שמכיון שהפח
שעל גבי הפלאטה הוא גוף אחד המתחמם כולו, חשיב כגחלת ממש, ואם כן הוי ככירה שאינה גרופה
וקטומה, ולכן כתב שאסור להחזיר אפילו תבטל יבש מבוסל כל זכרו על הפלאטה אלא אם כן יכסה
אותה בכיסוי נוסף. (ועיין עוד בשו"ת שמש ומגן חלק ב' סימן יב אות ב', וסימן יג אות ג'). ולפי
האמור למעלה י"ל ע"ד, ואין בכך כלום שהוא גוף אחד המתחמם כולו, כיון שאין בזה לא משום
שמא יחתה ולא משום שנראה כמבשל. ועיין בשו"ת אגרות משה (חלק ד' מאורח חיים סימן עד אות
לה) שכתב לאסור לחמם תבטל על גבי פלאטה חשמלית, ואפילו כשהתבטל חם במקנה, וכתב להקל

בשם המנן אברהם וכמה אחרונים שכתבו לבאר בדעת השלחן ערוך שאף להגיה על נבי קדרה המונחת
 על האש אין להקל אלא בתבשיל יבש, וסבירא להו דבתבשיל לה בעינן לכל תנאי חורה, נראה שאף
 לענין פלאטה השמלית יש להחמיר להצריך תנאי חורה על כל פנים בתבשיל לה, ואמנם לפי דברי
 האחרונים שכתבו לבאר בדעת השלחן ערוך דסבירא ליה להחלק בזה בין קדרה מלאה לקדרה ריקנית,
 וסבירא להו דלהגיה על נבי קדרה מלאה לא בעינן לתנאי חורה כיון שאין דרך ביטול בבך, ודאינו בין
 בלח ובין ביבש, (מלבד התנאי דבעינן שתהיה היד סולדת בו, ולמנוח האשכנזים שלא נצטנן לנמרי,
 והוא מעצם דין ביטול אחר ביטול בלח, ובג"ל), לפי זה יש לומר דאף לענין פלאטה השמלית כיון שאין
 דרך ביטול בבך יש להקל אפילו בתבשיל לה, ודמי למניח על נבי קדרה מלאה, אולם נראה שיש לחוש
 בזה לשיטת המנן אברהם והאחרונים דסבירא להו בדעת השלחן ערוך שדחילוק בזה בין לח לבין יבש,
 ולכן על כל פנים בתבשיל לה יש להחמיר להצריך כל תנאי חורה ודגה בשלחן ערוך (סימן שיה סעיף
 טז) כתב, דבר שנתבשל כל צרכו והוא יבש שאין בו מרק מותר להגידו כנגד המזורה אפילו במקום

שער הציון

רק אם הוא באופן שאין התבשיל יכול להתבשל שם, וגם אי אפשר להגיה לו להנמיך את החום.
 (ועיין עוד בשו"מ אגרות משה חלק ב' מיוזרה דעה סוף סימן עה). וכן הוצא בספר ישיב משה
 טורקי (עמוד לו) בשם הגר"ש אלישיב שיש לאסור להחזיר על גבי פלאטה שמלית. (ועיין עוד
 במאור השבת חלק ב' עמוד רפט, ובארחות שבת פרק ב' הערה כ'), ונהלכות שבת בשבת חלק א'
 פרק ה' הערה כו עמוד רד, שהביאו גם כן בשם הגר"ש אלישיב דנעיין שיכסה את הפלאטה בדיש
 נטף, בין לענין שהיה וצין לענין חורה). וכן כתב בספר חוט שני חלק ב' (עמוד קיד). ועיין עוד
 בספר תורת המלאכות חלק ב' (ס"ק לו עמוד קח) ובספר מאור השבת חלק ב' (סימן י' ס"ק טו)
 בשם כמה מפוסקי זמנינו בזה. ועיין בשו"מ אבני יספה חלק א' (סימן פג עקב ג') בזה שכתב להשיב
 על דברי אלאמור מרן הראש"ל הכ"מ זנוק"ל בשו"מ ימות דעת חלק ב' (סימן מה). ולפי מה שכתבתי
 לעיל אין בדבריו השגה כלל. וכבר השיב על דבריו בחזון עובדיה שבת חלק א' (עמוד טו). ועיין בשו"מ
 יתכן ידן למהר"י שחיבר (במכתבי הלכה סימן כז) שכתב, שטענים הימר לחתם תבשיל יבש לזמן
 בשבת על גבי פלאטה שמלית, ומשום שאין דרך ביטול בבך. ועיין בשו"מ באר מים חיים להרש"ג
 חיים צנגי (סימן ד') שכתב להחמיר בפלאטה שמלית. וכן כתב בשו"מ דברי יעקב להרש"ג רבי
 יעקב דהאן חלק א' (סימן נא). ועיין כמה שהאריך להשיב על דבריהם הרש"ג רבי חייאל הסכן בשו"מ
 חקרי ארץ חלק ב' (סימן לג). וכעת יצא לאור שו"מ שיה דוד להרש"ג ר' דוד נבא, ושם (סימן
 א') האריך הרמ"ז צידדון חורה בפלאטה שמלית ובאש מכוסה, והעלה שהעיקר בדעת מרן השולחן
 ערוך שאין לחוש בזה לא לשמא יחסה ולא לתחזי כמבשל, ויש להקל להחזיר בשבת על גביהם בלא
 חנאי חורה אף לכתחלה. וע"ש. ועיין בספר הלכות שבת בשבת חלק א' (פרק ה' אות י' בהערה)
 שחזר להקל לענין פלאטה שמלית אף לענין חורה, כיון דלא הי דרך ביטול. ועיין עוד בחומות
 הלכה חלק א' (פרק ג' אות ה' עמוד טו) שגרסה מדבריו שגם כן סמירא ליה להקל בתבשיל יבש
 להחזירו בשבת על גבי פלאטה שמלית בלא חנאי חורה, ורק בתבשיל לח נעיין להגיד חורה. ועיין
 עוד בספר מילי דעזרה להגר"ע דוויק (שבת סימן לג) ובשו"מ מועה לשון חלק א' (סימן כז) ובשו"מ
 שער שמעון אחד חלק ב' (סימן עג).

שהיה סולדת בו. ולא כתב שהוא הדין בדבר לח שעדיין היה סולדת בו, ולכאורה משמע דבלח אפילו אם היה סולדת בו בעינין לתנאי חזרה. אולם יש לדחות דהשלחן ערוך לא הזכיר דבר לח משום דביבש שרי בכל ענין, ואף בנצטמן לגמרי, ואפילו אם מתחמם התבשיל כל כך עד שנעשה רותח, והשלחן ערוך רצה להשמיענו דביבש שרי אפילו כשמניחו כשהוא צונן, ואין הכי נמי דאף בלח שהיה סולדת בו יש להקל אף בלא תנאי חזרה. ועל כל פנים גם אם נבאר כן בדברי השלחן ערוך, עדיין יש לומר דכנגד האש עדיף מפי מנתינה על גבי קדרה שעל האש, ואין כאן לא משום שמא יחתה ולא משום מחוי כמבשל כלל, ודוקא כנגד האש לא בעינן לתנאי חזרה אף בלח שעדיין היה סולדת בו. ואפילו לפי מה שכתב המגן אברהם לחלק בדין חזרה על גבי מיחם שעל האש בין יבש ללח, יש לומר שלענין להניח תבשיל לח כנגד האש במקום שהיה סולדת בו יורה המגן אברהם שיש להקל בלא תנאי חזרה, דמסתברא דכנגד האש קיל מעל גבי מיחם שעל האש, ובפרט לפי מה שכתב המגן אברהם עצמו (סימן שי"ח ס"ק לח) דבמניח כנגד האש בעינן שירחיק קצת מן המדורה, וגם יש לומר דאף אליבא דהמגן אברהם, דוקא בקדרה על גבי קדרה שנחלקו הראשונים אם דינה כדין הנחה בסמוך לאש במקום שהיה סולדת בו, וכמו שכתב בשלחן ערוך, יש להחמיר בתבשיל לח, מה שאין כן בהנחה סמוך לאש במקום שהיה סולדת בו, דכולי עלמא מודו שיש להקל, ואין זה נחשב כחזרה כלל. ואמנם עדיין יש לומר דכיון שטעמו של המגן אברהם הנ"ל להחמיר במניח תבשיל לח על גבי מיחם הוא משום דגזרינן שמא יניח תבשיל לח צונן, לפי מעם זה יש להחמיר אף במניח כנגד האש כל שיכול התבשיל לבוא לידי חום שהיה סולדת בו, וכבר עמד בכיוצא בזה התוספת שבת (ס"ק לא) על דברי המגן אברהם, שלפי טעמו היה לנו להחמיר אף בהנחה על גבי מיחם שאינו עומד על האש, (דזה הוי דומיא דהנחה כנגד האש ממש), וכתב דמכל מקום במניח על גבי מיחם שעל האש גרע מפי, כיון דאיכא נמי חשש חיתוי לחד מאן דאמר. וע"ש. ומבואר יוצא שבמניח על גבי מיחם שאינו על האש, (וכן במניח כנגד האש), אף להמגן אברהם לא חשיב חזרה כלל, ויש להקל אף בלח בלא תנאי חזרה. ועיין עוד במחצית השקל (סימן שי"ח ס"ק כו) שביאר בדברי המגן אברהם שם, דנתינה על גבי קדרה גרע מנתינה כנגד האש במקום שהיה סולדת בו, ומכל מקום עדיף מנתינה על גבי כירה גרופה וקטומה.

ועיין להר"ן בהלכות (שבת פרק ג' דף י"ט ע"א) שכתב, ואפשר גם כן דמה שאין דרכו לאפות על גבי כירה כגון פאנדי"ש וכיוצא בה, מותר לחממן בשבת על גבי כירה "או על גבי כיסוי (וי"ג כסא) של ברזל כל שהוא מצטמק ורע לו", שהדבר מוכיח שאינו נעשה אלא בשביל שיתחמם. ומבואר יוצא מדברי הר"ן שלא התיר אלא בדבר שאין דרך לאפות על גבי כירה, ואף בזה בעינן שיהיה מצטמק ורע לו. ומרן הבית יוסף (סוף סימן רנ"ג) הביא דברי הר"ן, וכתב, דאף על גב דלא בריר ליה היתרא, שאני התם שהוא מחממן על האש ממש, אבל בכהאי גוונא דלאו על האש ממש הוא, אפשר דפשיטא ליה דשרי, ומכל מקום נכון לאסור אפילו בכהאי גוונא כדי שלא יבואו להתיר את האסור, וכל שכן שאין דבר ברור כל כך להתיר. ועיין בחידושי המהר"י אבוהב (סימן שי"ח) שהביא להלכה דברי הר"ן להקל. והרמ"א בדרכי משה (שם סק"ח) כתב להקל בזה בדבר שעדיין חם, ושדברי הבית יוסף הם לענין כשנצטמן. וע"ש. ולכאורה מוכח מדברי הר"ן דאף דבר יבש שנצטמן אין להקל להחזירו על גבי כיסוי של ברזל שעל האש או על גבי פלאטה חשמלית, אלא אם כן הוא דבר שאין להחזירו על גבי כיסוי וגם הוא מצטמק ורע לו. אולם לפי מה שנתבאר לעיל גראה פשוט שאין להוכיח מדברי הר"ן לאסור בגידוננו, דיש לומר דבגידון הר"ן אותה כירה שמניח הפאנדי"ש עליה הוי דרך בישול בכך, ורק מחמת שאותו פאנדי"ש אין דרך לבשלו, יש מקום לדון אי שרי להניחו שם, שהרי אותו מקום שמניח הפאנדי"ש הוא דרך בישול ורגילים לבשל שם, (ואף בזה מצד הר"ן להקל), אבל בגידוננו עצם האש ומכוסה או

הפלאמה השמלית לא חשיבא דרך בישול כלל, ופלאמה השמלית ואש מכוסה במס של מתבת
שבמינו עדיפי טפי מהדין המבואר בהר"ן הג"ל, שהרי בודאי אין דרך בני אדם בומנינו לבשל
בפלאמה השמלית, וכן לענין אש מכוסה, הרי כל הנהגה על גבי האש אינה אלא כדי לעשות היכר
לענין שבת, ובודאי דחשיב שאין דרך בישול בכך. ועיין בתורת חיים סופר (סימן רנ"ג ס"ק נד) שכתב,
שאפשר שאף הבית יוסף מודה לסברת הר"ן להתיר בפאנדי"ש כיון שאין דרך לאפות כן, אלא שמה
שהקל הר"ן בזה אף במניח על גבי הכירה, בזה לא הסכים הבית יוסף לדבריו, ובפרט שהר"ן כתב
חת"ת זה של הנהגה על גבי כירה כלשון "אפשר". ועיין בספר שלחן שלמה (סימן רנ"ג ס"ק כח) שהביא
בשם הגרש"ז אויערבך שחשש להחמיר לענין חימום חלה על אש מכוסה, ומשום שהפוסקים חולקים על
הדגל מרבבה שסמך על הר"ן להקל בזה, (עיין בבואור הלכה סימן רנ"ג סעיף ג' בד"ה ויותר שהביא
בשם הדגל מרבבה שמרן השלחן ערוך סמך על דברי הר"ן בזה, ותמה עליו שהרי מדברי הבית יוסף
מתבאר דלא סבירא ליה כהר"ן). ולפי האמור יש לומר דלענין זה עדיף דין פלאמה השמלית ואש מכוסה
מדין הר"ן, דשאני התם שהמקום הוא דרך בישול, מה שאין כן בפלאמה השמלית ובאש מכוסה שאינו
מקום שדרך לבשל עליו כלל. והגרש"ז אויערבך עצמו בספר שלחן שלמה (סימן שית אות נה) כתב
להקל לחם חלה או קוגעל יבש על גבי הפח שעל האש, ושטוב שלא להניח ממש נגד האש, ועל גבי
פלאמה השמלית אני מפקפק, אך יודע אני שהספרדים עושים כן. ע"כ. ועיין עוד במכתבי הגרש"ז
אויערבך שהובאו בספר מאור השבת חלק א' (סוף מכתב ט') וחלק ב' (עמוד תקלא והלאה). (ועיין עוד
בדבריו שנביא להלן בסמוך).

וכן ראיתי לאאמ"ר מרן הראש"ל הכ"מ וצוק"ל בשו"ת יחזק דעת חלק ב' (סימן מה) ובחזון עובדיה
שבת חלק א' (עמוד גב והלאה, ועמוד עח והלאה) וחלק ד' (עמוד שד"מ והלאה) שכתב לדון בנידוננו,
והביא מה שהעירו האחרונים מסתירת דברי השלחן ערוך בסימן רנ"ג מסעיף ג' לסעיף ה', ומה שכתבו
ליישוב בכמה אופנים, ונקט לעיקר כתירוץ המגן אברהם (סימן שית ס"ק כו) שבמניח על גבי קדרה
אחרת יש לחלק בזה בין תבשיל יבש לבין תבשיל לח, ולפי דבריו בתבשיל יבש שרי להניחו על גבי
קדרה שעל האש (ואפילו ריקנית) בלא תנאי חזרה, ולמד מדבריו שהוא הדין בזה לענין פלאמה
השמלית, ושכפלאמה השמלית אין שייכת גזירת שמא יחתה בנחלים כיון שאין אפשרות להגביה או
להנמיך את החום, ועוד שיש לומר דדוקא בנחלים שדרכם לדעוך קימעא קימעא חששו חכמים שמא
יחתה כדי להבעירן, מה שאין כן בפלאמה שנשארת כל הזמן בחום קבוע, ושכן נזכרה סברא זו בדברי
הגאון רבי יוסף גרשון הורביין בספר גידולי ציון חלק ט' (סימן יא), והסכים עמו בשו"ת צי"ן אליעזר חלק
ז' (סימן מז אות ג'). ובסוף דבריו כתב ביחזק דעת, שאף על פי שבשו"ת ישכיל עבדי חלק ו' (חלק אורח
חיים סימן מז) כתב לאסור להחזיר תבשיל על גבי פלאמה השמלית, משום דפלאמה השמלית חשיבא
כבירה שאינה גרופה וקטומה, (ועיין עוד בשו"ת ישכיל עבדי חלק ה' חלק אורח חיים סימן לד), אולם
בחלק ז' (חלק אורח חיים סימן כח אות ח'), וסימן מד שאלה טו דף עה ע"ב) חזר בו בזה, וכתב שפלאמה
השמלית נעשית לשם שימוש בשבת, ונקראת פלאמה של שבת, ואם כן יש בה סימן שלא יבואו
להשתמש בה באיסור, ואדרבה הפלאמה עדיפא מכיסוי של פח על גבי האש, שהרי בפלאמה אי אפשר
להסיר את הכיסוי מעל גופי החימום שבתוכה, ושכן פשט המנהג להקל בזה ואין פוצה פה ומצפצף.
(ועיין עוד בשו"ת יביע אומר חלק ו' חלק אורח חיים סימן לב אות ה', ובחזון עובדיה שבת חלק א' עמוד
גב והלאה, מה שכתב על דברי הישכיל עבדי). וכן ראיתי עוד בשו"ת דברי יציב (חלק א' מאורח חיים
סימן קנז) שכתב, שפלאמה השמלית עדיפא מכירה גרופה וקטומה, ויש לדמותה למניח קדרה על גבי
קדרה מלאה, (והיינו דאפילו לסוברים שיש לחלק בין קדרה מלאה לקדרה ריקנית, פלאמה השמלית

המשמע דבכח אפילו
דבר לח משום המניח
החזקת השלחן ערוך
שהרי מלכות מ"ש
עדיין יש לומר דמניח
הנהגה ולא משום מניח
דבר בו. ואפילו לפי מה
ש לומר שלענין לחת
קל בלא תנאי חזרה,
גב המגן אברהם עצמו
מד דאף אליבא דהמגן
עוד לאש במקום שדו
הנהגה סמוך לאש במקום
ש עדיין יש לומר דבין
שום דגורנין שמא יח
בשיל לבוא לדי חס
אברהם, שלפי מנו
יא דהנהגה כנגד האש
גמי חשש חזותי לדי
מניח כנגד האש, אף
עוד במחצית השקל
ע מנתינה כנגד האש
ה וקטומה.
דרכו לאפות על גבי
גבי כיסוי (וי"ז בסא)
יתחמם. ומבואר ויח
בין שיהיה מצטק ויח
יד ליה חזרתא, שאני
אפשר דפשיטא ליה
לאסור, וכל שכן שאין
לכה דברי הר"ן להקל.
הבית יוסף הם לענין
להחזירו על גבי כיסוי
לאפות על גבי כירה,
ח מדברי הר"ן לאסור
ישול בכך, וזקק סתם
סום שמניח הפאנדי"ש
האש המכוסה או

חשיבא כנותן על גבי קדרה מלאה). וע"ש. וכן פסק הגר"מ לוי זצ"ל בשו"ת תפלה למשה חלק א' (סימן לב), ושם האריך להביא מדברי הראשונים והאחרונים בעיקר דין איסור חזרה, אם הוא משום שמא יחתה או משום מחזי כמבשל, וכתב שבין כך ובין כך בפלאטה חשמלית יש להקל, דעדיפא מכירה גרופה וקטומה, ולא בעינן בה תנאי חזרה בתבשיל יבש שנתבשל כל צרכו. וע"ש באורך. וכן הביא בספר שלחן שלמה (סימן רנ"ג אות ב') בשם הגרש"ז אויערבך, שמותר להחזיר בשבת תבשיל על גבי פלאטה חשמלית, ואינה מעונה כיסוי נוסף, שמכיון שאין רגילים לבשל עליה, וגם אי אפשר להגדיל או להקטין את החום, אין שייך בה שמא יחתה, ודינה בקש וגבבה שמותר אף להחזיר, וסיים שאף שיתכן שמותר ליתן לכתחלה מכל מקום טוב להחמיר, אך אם הניחו על גבי קרקע שפיר דמי להחזיר, (אלא שסיים שכל זה לענין חזרה, אבל נראה דמכל מקום להעמיד לכתחלה אסור, כיון שהיא מקום שאפשר גם לחמם כשיעור שהיד סולדת בו. ודבריו צ"ב. וע"ע בתפלה למשה סימן א'). ועיין עוד בשמירת שבת כהלכתה (דפו"ח פרק א' הערה פג) שהביא גם כן בשם הגרש"ז אויערבך שיתכן שמותר להחזיר לכתחלה על גבי פלאטה חשמלית, ומכל מקום טוב להחמיר לכתחלה, אך אם הניחה על גבי קרקע שפיר דמי להחזיר.

מ. הנחת תבשיל מבושל כל צרכו בשבת על גבי אש מכוסה בטם של מתכת.

ומן האמור לעיל נראה שיש לומר, שהוא הדין אם בא להניח תבשיל שנתבשל כל צרכו על האש בשבת, ומכסה את האש בטם של ברזל או שאר מתכות, שיש להקל בזה בתבשיל יבש אפילו בלא תנאי חזרה, שמכיון שהניח את המתכת להפסק בין האש לקדרה, ועשה היכר שאין כוונתו אלא לחמם ולא לבשל, ממילא אין לחוש בזה לשמא יחתה, דומיא דהנחת תבשיל על גבי קדרה שעל האש, דחשיב היכר ולא יבוא לחתות בשבת, וגם אין לחוש בזה משום מחזי כמבשל, שהרי אין דרך בישול בכך, ומכל צד שנתבונן בדבר מסתבר לומר דאף אש מכוסה יש לדמותה לדין החזרה על גבי קדרה שעל האש. והנה דעת כמה מפוסקי הדור האחרון ראש מכוסה בטם של מתכת חשיבא ככירה גרופה וקטומה^(ח).

שער הציון

(ח) וכן כתבו בשו"ת מהרש"ג חלק ז' (סימן נ') ובשו"ת אהל יוסף פריד (סימן י') והכף החיים (סימן רנ"ג ס"ק יא) ובשו"ת אגרות משה (חלק א' מאורח חיים סימן נג, וחלק ד' סימן עד אות כה) ובשו"ת משמרת שלום (סימן ו') ובשו"ת אור לציון חלק ז' (ריש פרק יז) ובשו"ת ויען יוסף חלק א' (סימן פט), שאש של גאז מכוסה צפח חשיבא כגרופה וקטומה. (וע"ע שם סימן ז'). ועיין בשו"ת מ"י יהודה (חלק אורח חיים סימן לו צד"ה ומה שכתב לי) שכתב להחמיר שלא לחמם אוכל מבושל על גבי אש מכוסה, וצפרט כשיכול להגדיל או להקטין את האש. ועיין עוד בדין החזרה תבשיל על אש מכוסה או על פלאטה חשמלית, במסגרת השלחן (סימן עב אות יב) ובשו"ת מהר"ם דריסק חלק ז' (סימן עו) ובשו"ת ויאסוף שלמה (חלק אורח חיים סימן ו') ובשו"ת קונטרס התשובות (סימן כא) ובשו"ת אגרות משה (חלק א' מאורח חיים סימן נד) ובספר ארץ חיים סתהון (סימן שיח סעיף ח') ובשו"ת מחשבות צענזה (חלק אורח חיים סימן יב) ובשו"ת יגל יעקב (חלק אורח חיים סימן לד) ובספר קצות השלחן (סימן עא עדי השלחן סק"ד) ובספר שלחן שלמה (סימן רנ"ג ס"ק כז וס"ק כז) ובשו"ת שבט הלוי חלק א' (חלק אורח חיים סימן לא) ובשמירת שבת כהלכתה (דפו"ח פרק א' הערה

אולם לפי מה שנתבאר לעיל, נראה שאש מכוסה עדיפא מכירה גרופה וקטומה, ויש לדמותה למנה תבשיל על גבי קדרה שעל האש, או למנה תבשיל כנגד האש במקום שהיד סולדת בו, שבהם לא הצריכו תנאי חזרה. וכן ראיתי בשו"ת זרע אמת חלק ג' (חלק אורח חיים סימן כו) שכתב, שיש לדמות הנחת תבשיל בשבת על גבי אש מכוסה בטס של ברזל שיש בו נקבים קטנים, לדין הנחת תבשיל כנגד המדורה, וכן לדין המבואר בשלחן ערוך (סימן רנג סעיף ה' וסימן שיח סעיף ח') שמותר להניח תבשיל יבש על גבי מיחם שעל האש לפי שאין דרך בישול בכך, והביא מה שכתב במנהגי מהרי"ל (הלכות שבת אות טז, בנדר"מ עמוד רט) שאם מונח עץ או דף על התנור מותר להניח עליו קדרה, ועשה כן שבת מהרי"ל מעשה בעצמו, והביא שכן כתב בספר האגודה (שבת סימן נג) בשם מהר"ם, (וכן הוא בספר תשב"ץ לתלמוד מהר"ם סימן כז), ושכן התיר הרוקח, (ועיין בספר הרוקח סוף סימן סו). וע"ש. (ועיין בשו"ת אור לציון חלק ב' (פרק יז אות א') ובשו"ת שבט הלוי חלק ג' (סוף סימן מט) שגם כן כתבו להקל בטס של מתכת שיש בו נקבים קטנים, דעיקר הדבר שיעשה היכר). ודברי מהרי"ל הנ"ל הובאו להלכה גם במגן אברהם (סימן רנג ס"ק לא), וכתב המגן אברהם, שעל גבי תנורים שלנו שרי ליתן אפילו האש בתוך התנור, כיון שיש מעזיבה המפסיק בין האש, ושכן משמע בסימן שיח סעיף טז, והוסיף המגן אברהם דמשמע דסבירא להו למהרי"ל והאגודה דבעינן שיניח על גבי המעזיבה עץ או דף להיכרא, ושכן משמע בסוף סימן רנג בהגה. וכן כתבו האליה רבה (שם ס"ק לא) והתוספת שבת (שם סק"ט) ובשלחן ערוך הגאון רבי זלמן (שם סעיף כו). (ומכל מקום אין להביא ראיה מדברי מהרי"ל והאחרונים הנ"ל להקל בהנחת תבשיל יבש על גבי כיסוי שעל האש ממש, שבנידון שלהם מיירי כשנותן הדבר המפסיק על גבי התנור. ודו"ק).

והמשנה ברורה (סימן רנג ס"ק פא) הביא דברי המגן אברהם בשם מהרי"ל, וכתב שמדברי המגן אברהם (דיני שהיה והטמנה שבסוף סימן רנט) משמע דעל ידי היכר דבר המפסיק מותר אפילו ליתן לכתחלה בשבת, ועיין בחידושי רעק"א שם. ע"כ. ונראה שכוונת המשנה ברורה ללמוד מדברי המגן אברהם דשרי אפילו בלא תנאי חזרה, ומשום דעדיף מגרופה וקטומה, ועל זה הביא דברי הגאון רעק"א שנתקשה בדברי המגן אברהם משום שהבין בדבריו דהיינו בתנאי חזרה, (ועיין עוד במחצית השקל שם). והמשנה ברורה כוונתו ליישב דברי המגן אברהם דבכהאי גוונא עדיף מכירה גרופה וקטומה. ומכל מקום המעיין בדברי המשנה ברורה יראה נכוחה שאין ללמוד מדבריו להקל כל

שער הציון

(פג) וצו"ת נ"ץ אליעזר חלק יב (סימן כט) וחלק כז (סימן כב) וצו"ת ישועת משה חלק א' (סימן לג) וחלק ב' (סימן קצ) וצו"ת שרגא המאיר חלק ו' (סימן קמט אות א') וצו"ת אז נדצרו חלק א' (סימן לט — מ) וחלק ד' (סימן יח) וחלק ה' (סימן יד) וחלק ח' (סימן טו) וחלק ט' (סימן טז) וצו"ת עמק התשובה חלק א' (סימן כו) וצו"ת מקוה המים חלק ב' (חלק אורח חיים סימן יב) וצו"ת משנה הלכות חלק ז' (סימן לד) וצילקוט יוסף שבת חלק ג' (עמוד רז, וצדפו"ח שבת חלק א' עמוד תסא והלאה, ושם עמוד תקי והלאה) וצו"ת דברי חזקיהו (סימן ב') וצו"ת צרית אברהם דניאל חלק א' (סימן ט') וצמאמר ידי"ג הגאון רבי אהרן דגן שנדפס בקובץ מאור ישראל (תשס"ג, עמוד שבל) וצו"ת שמש ומגן חלק ב' (סימן סב) וצספר הלכות שבת בצפת חלק א' (פרק ה' אות יא עמוד קלו והלאה) וצספר מילי דעזרא להגר"ע דוויק (שבת סימן לג) וצו"ת עטרת פז להגר"פ וצמ"ח חלק א' (סימן ו' עמוד פב צהערה) וצספר שערים מצוינים בהלכה (סימן עב אות מ').

שנותן דבר המפסיק על גבי האש, דהמשנה ברורה שם לא מייירי אלא באופן שנותן הדבר המפסיק על גבי המעזיבה שעל התנור. ודו"ק. (ומה שסיים המשנה ברורה שכל זה בתבשיל חם שלא נצטנן, נראה שכוונתו בזה לענין תבשיל לח). והנה בעצם מה שכתב המשנה ברורה לבאר שהפסק קדרה ריקנית על פי הכירה נחשב ככירה גרופה וקטומה, עיין בחזון איש (סימן לו סק"מ) שכתב לדחות דברי המשנה ברורה, שאין ההיתר בזה מדין גרופה וקטומה, וכמבואר ברש"י (שבת לו. ד"ה גבה) אלא הוא משום דחשיב כסומך ליד הכירה שמותר לדעת רוב הפוסקים אף בחזרה בשבת, והא דחשיב כסומך ולא כמניח עליה הוא משום שהקדרה שעליה מניח את התבשיל ממעטת את החום מעל גבי הכירה, ואין דרך בישול בכך, מה שאין כן כשנותן כיסוי על הכירה שאינו ממעט את החום כל כך, ודרך בישול בכך. (ועיין עוד בחזון איש שם אות יא). ואמרו מרן הראש"ל הכ"מ וצוק"ל בשו"ת יביע אומר חלק ו' (חלק אורח חיים סימן לב אות ד') ובחזון עובדיה שבת חלק א' (עמוד נא), הביא דברי החזון איש, ותמה עליו, שהרי אין הכיסוי הזה בא לשמש הכירה, אלא כל נתינתו היא כדי להפסיק בין הקדרה לבין האש, ואין לך היכר גדול מזה, ונסתייע בזה ממה שכתב בשו"ת מהר"ם שיק (חלק אורח חיים סימן קיז בד"ה ולכאורה) בביאור דברי הגהות מרדכי, ושכן מצא בשו"ת שבט הלוי חלק א' (חלק אורח חיים סימן צא) שהעיר על דברי החזון איש. וכן כתב בספר תולדות זאב (שבת חלק ב' ריש פרק במה טומנין דף קצב ע"ב) להעיר על דברי החזון איש, דבכהאי גוונא שנותן כיסוי על האש אין לך היכר גדול מזה ועדיף מכירה גרופה וקטומה, והביא שכן כתב בשו"ת זרע אמת הנ"ל, להקל כשנותן דבר המפסיק בין הקדרה לבין האש. והניף ידו שנית בשו"ת יחזה דעת חלק ב' (סימן מה) הנ"ל, והביא עוד שכן כתב בספר שם חדש חלק א' (דף נח ע"א), והעיד שכן המנהג להקל בירושלים, ושכן כתב בשו"ת עמק המלך (סימן מח). וע"ש. ועיין עוד בשו"ת אגרות משה (חלק א' מאורח חיים סימן צג) ובשו"ת אור לציון חלק ב' (ריש פרק יז) שגם כן כתבו לדחות דברי החזון איש הנ"ל. ועיין עוד על דברי החזון איש בשו"ת או נדברו חלק ג' (סימן יד וסימן טו אות ב') וחלק י' (סימן יג) ובספר הלכות שבת בשבת חלק א' (פרק ה' אות יא, עמוד קצח והלאה) ובספר מנות אהבה חלק א' (פרק ג' אות א' עמוד מב והלאה, ובספרו שו"ת תפלה למשה חלק א' סימן א' אות ט' והלאה). וכן ראיתי בתוס' לאלפים (סימן רנ"ג ס"ק יג) שכתב להשוות דין הנחת תבשיל על גבי ברזל שעל האש לדין הנחת תבשיל על גבי מיחם שעל האש. וכן ראיתי עוד בשו"ת דברי יציב (חלק א' מאורח חיים סימן קנז) שכתב, שאש מכוסה בברזל עדיפא מכירה גרופה וקטומה, ויש לדמותה למניח קדרה על גבי קדרה מלאה, (והיינו דאפילו לסוברים שיש לחלק בין קדרה מלאה לקדרה ריקנית, אש מכוסה חשיבא כנותן על גבי קדרה מלאה). וע"ש. ועיין בשו"ת שבט הלוי חלק ג' (סוף סימן טז) ובשו"ת אור לציון חלק ב' (שם) שכתבו, שאף אם הברזל המכסה את הקדרה יש בו חורים יש להקל, דהא על כל פנים הוי היכרא. (וזה כדברי הזרע אמת הנ"ל). וכן כתב בשו"ת דברי חזקיהו שבת (סימן ב') להקל בזה בתבשיל יבש. ועיין בשו"ת ישכיל עבדי חלק ג' (חלק אורח חיים סימן י' סעיף ד' אות י') שכתב להקל בזה כל שהסיר את התבשיל מעל הכירה בשבת עצמה, ומשום שיש לצרף לזה סברת הר"ן הנ"ל בשם הירושלמי, דלא בעינן תנאי חזרה כשהסירה מעל האש בשבת עצמה. (ועיין עוד בשו"ת ישכיל עבדי חלק ח' סימן כז אות ב', ובהשמטות שם סימן יא אות ב'). וע"ש. ולפי האמור יש לומר שאף כשהסירה מעל האש קודם השבת יש להקל בזה בתבשיל יבש שהוא מבושל כל צרכו. (ומכל מקום לפי מה שכתבתי לעיל (סוף ד"ה ולפי כל הנ"ל), נראה שאין להקל להחזיר על גבי אש מכוסה בלא תנאי חזרה אלא בתבשיל יבש, אבל בתבשיל לח יש להחמיר להצריך כל תנאי חזרה. וכן פסק בילקום יוסף שבת חלק ג' עמוד קמב).

י. אם בנתינת תבשיל ע"ג אש מכוסה או פלאטה חשמלית יש משום הטמנה במקצת.

והנה כמה פוסקים העירו, שהרי פלאטה חשמלית או ברזל המונח על גבי האש חומם רב ביותר, ויש לדמותם לדין מניח קדרה על גבי גחלים, שנחלקו בזה רבותינו הראשונים אם במניח עליהם קדרה יש משום איסור הטמנה, ולדעת מרן השלחן ערוך (סימן רנג סעיף א') אף על פי שדפנות הקדרה מגולים, אם מניחה על גבי גחלים יש בזה משום הטמנה, וכל שהגחלים נוגעים בתחתית הקדרה חשיב הטמנה, משום דהטמנה במקצת חשיבא הטמנה, אבל לדעת הרמ"א בהגה שם, הטמנה במקצת לא חשיבא הטמנה. וע"ש. (והבאתי שיטות הראשונים והאחרונים בזה בבירור הלכה סימן רנג). ולפי זה אליבא דמרן השלחן ערוך אפילו אם תמצא לומר דאין לחוש משום חזרה לכתחלה כשמניח על גבי אש מכוסה או על גבי פלאטה חשמלית בשבת, מכל מקום כיון שחומם רב ביותר דמי למניח על גבי גחלים, דהטמנה במקצת חשיבא הטמנה. ובאמת שכבר עמדו בזה כמה אחרונים בדין מניח קדרה על גבי מיחם שעל האש, אם יש לחוש בזה משום הטמנה במקצת, וכמה אחרונים כתבו שבכל כיוצא בזה אין לחוש כלל משום הטמנה במקצת, וכתבו כמה חילוקים בין דין מניח על גבי הגחלים עצמם לבין דין מניח על גבי מיחם שעל האש, וחילוקים אלו שייכים גם לענין מניח על גבי אש מכוסה או על גבי פלאטה חשמלית, והבאתי דברי הפוסקים בזה בבירור הלכה (סימן רנח סק"ב). וע"ש באורך. ואכמ"ל.